

Ольга Сухомлинська – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України головний науковий співробітник Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: історія педагогіки, порівняльна педагогіка, біографістика.

✉ 2991946@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0002-2033-285X>

УДК 37.01:001.4]:81'373.232

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-2-143-150>

Подано до редакції: 05.04.2025
Прийнято після рецензування: 28.04.2025
Затверджено до друку: 01.05.2025
Опубліковано: 30.06.2025

ПРИЗВИЩА ПЕДАГОГІВ ЯК ДЖЕРЕЛО СЛОВОТВОРЕННЯ

Анотація. Статтю присвячено появі нових лексем, утворених від прізвищ відомих діячів науки і культури, які здійснили помітний внесок в українську гуманітаристику, зокрема освіту та педагогіку. Матеріалом для аналізу стали тексти сучасних історико-педагогічних, аналітико-синтетичних джерел та мовознавчих розвідок. У ході дослідження застосовано біографічний, персоналістичний, лінгводидактичний підходи для вивчення напрацювань сучасних дослідників про кожну особистість із використанням історико-порівняльного, пошуково-бібліографічного методів. Виявлено, що накопичення різноспрямованих досліджень у центрах, лабораторіях, кімнатах, громадських утвореннях, об'єднаних одним прізвищем, формують передумови появи нових лексем у аналітичних текстах, присвячених певній особистості. Встановлено, що ці процеси стимулювали словотворення, спричинили виникнення нових лексичних одиниць, похідних від прізвищ педагога/культурного діяча. Здебільшого, це частина особового іменника/прізвища і словотворчий суфікс – найчастіше *-знавство*, що вказує не лише на вивчення спадщини, а й здобуття нового знання. З'ясовано, що так виникло чимало лексичних новотворів, які можна вважати дефініціями. У статті проаналізовано 12 з наявних у сучасному українському інформаційному просторі. Наголошено, що лише деякі розглянуто дослідниками в різних гіпертекстах та контекстах. У висновках і перспективах подальших досліджень зазначено, що це явище історії сьогодення має виражену тенденцію до розгортання, тож у майбутньому вважаємо обов'язковим тлумачення кожної педагогічної персоналії, навколо якої вже накопичено достатню кількість наукових, популярних, бібліографічних праць та матеріалів.

Ключові слова: прізвище особи, новотвори, лексема, терміни, історія педагогіки, дослідження, історія сьогодення, персоналістика, педагогічна персоналістика.

Постановка проблеми. Нині в Україні спостерігається потужна хвиля словотворення. Виникнення нових слів і словосполучень спричинено як зовнішніми чинниками: російсько-українською війною як поштовхом до відмови від російської лексики, так і природним поповненням власне української. Повертається до вжитку питомо українські слова і фразеологізми, максимально наближені до закріплених в українських словниках 20-х рр. XX ст., що незабаром зазнали заборон після партійних постанов 1932 р. Паралельно з цим спостерігаємо засилля англійзмів у молодіжному сленгу та лексиці інтернету, навіть за наявності українських аналогів. Нині вони успішно «освоюють» різні галузі науки, зокрема й освіту та педагогіку. Отже, процес словотво-

рення доволі бурхливий, усе суспільство залучене у нього, бо *приймає* або *відкидає* неологізми. Наразі поза дослідницькою увагою залишаються нові лексеми, здебільшого іменники, утворені від прізвищ знаних особистостей, чий внесок в українську культуру є беззаперечним. Поміж ними чимало педагогів. Цю тенденцію недостатньо досліджено в педагогічній та почасти в історичній та мовознавчій літературі. І ми спробуємо певною мірою заповнити цю прогалину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукових розвідок, присвячених аналізу лексем, утворених від прізвищ педагогів, ми наразі не знайшли. Проте відповідні лексеми вже наявні у сучасних наукових текстах. До прикладу, монографія І. Розман «Українська педагогічна біографістика (друга половина XX – початок XXI століття)» (2020), що присвячена аналізу праць *багатьох* українських педагогів і діячів, містить і нові лексеми, утворені від деяких прізвищ досліджуваних авторкою особистостей. Наявні вони й в авторефераті на здобуття нею ж наукового ступеня доктора педагогічних наук: «проаналізовано дослідження про фахових педагогів і представників різних галузей знань як педагогічних персоналій... в галузі *сухомлиністики, макаренкознавства, русовознавства, ушинськознавства, ващенкознавства*» (Розман, 2021, с. 8). Матеріалом дослідження стали й статті «Організаційні засади формування цифрової інфраструктури освіти і педагогічної науки в Україні (кінець 80-х рр. XX століття – початок XXI століття)» (Гуржій та ін., 2021), «Понятійно-термінологічна система педагогічної науки як предмет наукових досліджень» (2022) та інші дослідницькі праці у галузі теорії та історії педагогіки. Вживання новотворів, похідних від прізвищ, і певне їх тлумачення знаходимо в інших працях, присвячених знанням українським діячам, про що йтиметься у викладі основного матеріалу.

Відштовхуючись від наявних у дослідницькому полі лексичних новотворів, **метою статті** є цілісне представлення (чи цілісний аналіз) вживаних у різних текстах нових слів, утворених від прізвищ педагогів, як набутку недавньої історії, сучасної історико-педагогічної теорії, певного внеску у мовознавчі студії, що стали функціонувати як терміни в науках про освіту.

Методи дослідження. Біографічний, персоналістичний, лінгводидактичний підходи для вивчення напрацьовань сучасних дослідників про кожну особистість із використанням історико-порівняльного, пошуково-бібліографічного методів. Допоміжними також стали лінгвістичні методи суцільної вибірки та дискурсивного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Спершу охарактеризуємо особистості, від прізвищ яких були утворені нові слова. Чому вони удостоїлися того, що дослідники їхньої спадщини здійснили новотвори? Для прикладу й аргументації звернімося до праці «Теоретичні засади лексикографування мовотворчості: ідіолект і узус: монографія» (Козирева, 2023), в якій зазначено, що новотвори від прізвищ є прикладами ідіолекту, тобто мають ознаки індивідуального мовлення, своєрідні, особливі, творчі, пов'язані з місцем проживання, фахом, соціальним станом, загальним рівнем культури певної людини або групи людей. Автор наголошує: «вивчення творчості певного автора – це багатогранна проблема, яка потребує залучення інструментів різних наук: мовознавства, літературознавства, філософії, психології, історії, культурології, соціології та ін. ... Термін *творча особистість* у науковій літературі має кілька дефініцій, релевантними складниками яких треба визнати *креативність, особистісне захоплення, гнучке мислення, наявність фантазії, здатність бачити перспективи, розуміти проблему* та ін. У літературознавчих дослідженнях як синонімічні відповідники до розглядуваного терміну використовують також термінопозначення *творча індивідуальність, індивідуальність письменника, індивідуальність особи митця, авторська (поетична, письменницька, літературна) індивідуальність* тощо» (Козирева та ін., 2023, с. 8). Як видається, ці ознаки властиві і педагогам.

Відтак до новотворів відносимо похідні від прізвищ особистостей-діячів педагогіки, освіти, культури, яких прийнято вважати класиками. Нерідко прізвище дає поштовх утворенню осередків, центрів, лабораторій, де поєднані в одне ціле різноспрямовані дослідження. Тоді для означення сукупності досліджень виникають новотвори – злиття прізвища або частини прізвища пе-

дагога/культурного діяча – особового іменника/власної назви з частиною іменника. найчастіше це словотворчий суфікс *-знавство* або будь-який інший, що вказує на вивчення, здобуття нового знання. Ці нові терміни-дефініції пишуть у різних джерелах по-різному – то з великої, то з малої літери. Ми будемо їх писати/вживати з великої, незважаючи на величину і вагомість тієї чи іншої постаті. При цитуванні цей термін відтворюємо так, як зазначено у першоджерелі.

Термін *Шевченкіана*, який знаходимо у бібліографічному покажчику «Історична Шевченкіана» (2006), та визначення: «Історична Шевченкіана постала не тільки як вислід науки та літератури, а й як величезна варіативність рецепцій та осмислень постаті Великого Українця на культурному полі політичного українства». Поряд із терміном *Шевченкіана* у тій самій праці застосовано і синонімічний термін *Шевченкознавство* (Воцевська та ін., 2016).

До новотворів належить і термін *Франкознавство* (рідше *Франкіана*), утворений від прізвища Івана Франка. Літературознавчий журнал «Слово і Час» має в своїй структурі рубрики «*Литання шевченкознавства*» та «*Литання франкознавства*», присвячені дослідженням творчості цих непересічних особистостей. У Львівському національному університеті імені Івана Франка працює з 1954 р. кабінет франкознавства, а з 1988 р. – Інститут франкознавства, який вивчає життя і популяризує творчість Каменяра.

Славний філософ XVIII ст. – Григорій Сковорода. На сайті Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського є електронна колекція під назвою «*Сковородіана*», де зазначено: «Як відомо, за життя Григорій Савич Сковорода не видав жодної своєї книги. Його читачі самі переписували рукописи філософа та поширювали їх світом. Тож не дивно, що сьогодні один з рукописів мислителя зберігається навіть у бібліотеці Гарвардського університету. Мету електронної меморіальної колекції «*Сковородіана*» становить зібрання та тематичне представлення розпорошеної і різнобічної інформації про Григорія Савича Сковороду в межах одного ресурсу. «Світ ловив його, та не спіймав», але ми принаймні можемо спробувати показати світові увесь доробок видатного українця, та всі прояви його осмислення, здійснені нащадками» (Сковородіана, б. д.). Щодо педагогічних аспектів *Сковородіани*, то в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі працює Навчально-науковий центр *сковородинознавства* (з 2005 р.) з вивчення творчої спадщини філософа, де відбуваються наукові конференції, творчі конкурси, пізнавальні заходи, пов'язані з іменем Григорія Савича. Мала академія наук України створила науково-освітній портал «Григорій Савич Сковорода», в матеріалах якого натрапляємо на три новотвори: *Сковородіана*, *Сковородознавство* і *Сковородинство*. Термін *Сковородинство* тут пояснено як «феноменальне морально-світоглядне явище Українського світу», що «неможливо цілісно осягнути ні з погляду релігійної догматики чи канонів релігієзнавства, ні з погляду філософських доктрин чи наукових теорій. Тобто неможливо виміряти його мирськими мірками, про що сказав сам мудрець: «Мир ловив мене, та не впіймав». Феномен Григорія Сковороди такий усеосяжний, як і цілий світ української культури, як сама Істина» (Шокало, 2023). З усіх трьох перелічених нами новотворів, що походять від прізвищ, найвиразніше педагогічна проблематика представлена саме в *Сковородинознавстві*.

Розглянемо тепер власне педагогів, чий прізвища стали основою нових лексем. Знову відзначимо, що поява цієї похідної лексики – явище новочасне, воно є наслідком акумуляції чималого дослідницького і популяризаторського матеріалу про життя і діяльність того чи іншого педагога. Побудуємо виклад за хронологією виникнення новотвору і його поширення в інформаційному просторі. Тут першість належить *Макаренкознавству* як окремому терміну. Достеменно визначити, коли саме він утворився з одночасним тлумаченням не вдалося, однак дослідниця його спадщини Н. Дічек зазначає, що *макаренкознавчі* студії започатковано ще в 50-х рр. XX ст., і з роками вони постійно поповнювалися і стали основою «специфічної галузі історико-педагогічного і, власне, педагогічного знання – світового макаренкознавства, де досліджується, по-перше, життєдіяльність педагога, по-друге, його творча спадщина (або її складники), по-третє, фактично аналізуються самі тлумачні розвідки, присвячені постаті й досвіду А. С. Макаренка» (Дічек, 2008, с. 5). Енциклопедія сучасної України тлумачить цей термін як «галузь педагогіки, при-

свячена вивченню науково-педагогічної та літературознавчої спадщини А. Макаренка, його біографії. Ідеї А. Макаренка – предмет багатьох досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців. Нині існує тенденція диференціювати М. на радянське, українське й міжнародне» (Окса, 2017). Процеси дерадянзації та деколонізації, що почалися в Україні в 2021 р., викликали у суспільстві дискусію щодо місця А. Макаренка у пантеоні українських педагогів, спровокували суперечливе, скоріше негативне ставлення до розвідок з *Макаренкознавства*. Водночас діють Міжнародна Макаренківська асоціація, створена в 1991 р. в Полтаві (від 2014 р. керована Н. Січиліані де Куміс /Італія/) та Науково-дослідна лабораторія А. С. Макаренка в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, де дослідження усе-таки продовжують. Науковий інтернет-ресурс, створений на базі Бібліотеки імені М. А. Жовтобрюха ПНПУ імені В. Г. Короленка і присвячений вивченню життя та спадщини А. Макаренка назвав цей портал – *Макаренкіана*. Він позиціонує себе як найповніший і найрепрезентативніший інформаційний ресурс, має 13 розділів і охоплює багатомірний простір подій, фактів і вивчення доробку педагога-класика (Макаренкіана, б. д.).

Якщо *Макаренкознавство* – це феномен, що охоплює два періоди – радянський та пострадянський, то *Сухомлиністика* – це продукт сучасності. І хоча дослідження спадщини В. Сухомлинського сягають і радянського періоду, точніше пізньорадянського, цей термін утворився вже за часів Незалежності.

Уперше натрапляємо на його в статті О. Савченко «Розвиток сухомлиністики за десять років (1993–2003)», де авторка зазначила: «Зростання кількості публікацій, пов’язаних із життям і діяльністю В. О. Сухомлинського, їх багатоплановість, а також видання творів різними мовами зумовлюють потребу систематичного аналізу та впорядкування. Тому природно, що із середини 90-х років історики педагогіки щодо цього напрямку досліджень запропонували вживати узагальнювальний термін – *сухомлиністика*» (Савченко, 2003). У статті «Праці сучасних українських науковців у вимірі сухомлиністики» (2021) цей новотвір уточнено: «під *сухомлиністикою* розуміємо напрям історико-педагогічної науки, в якому сконцентровано вивчення життєвого шляху, літературної та педагогічної спадщини Василя Сухомлинського, їх інтерпретація різними дослідниками та аналіз розвитку його ідей і впливу на сучасну освіту (Сухомлинська, 2021).

Останнім часом педагогічна й історико-педагогічна термінологія поповнилася новими похідними від прізвищ лексемами. Найперша – *Грінченкознавство*. Цей напрям історико-педагогічного знання інтенсивно впроваджують у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка на кафедрі української літератури, компаративістики та грінченкознавства, де створено центр формування компетентностей «Грінченкознавство», на сайті якого наголошено: «метою *грінченкознавства* є вивчення та актуалізація персоналії Бориса Грінченка, його літературної та наукової спадщини, історичного значення у становленні української національної ідеї та України як незалежної європейської держави, визначення його місця в історії та культурі України та Східної Європи» (Історія грінченкознавства, б. д.). Нині центр має солідний доробок републікацій творів педагога, оповідань для дітей, публіцистичних, дослідницьких, епістолярію, статей тощо.

Поява всіх новотворів, про які йшлося, почасти є наслідком діяльності громадських організацій – асоціацій, товариств, а також центрів дослідження на кафедрах університетів та науково-дослідних інститутів, як чинників подальшого розвитку цих напрямів. Водночас є нові лексеми, похідні від прізвищ, запропоновані і вживані дослідниками, які мало поширені в науково-популярному просторі. До них належить термін *Русовознавство*, який використовує І. Розман у дослідженні «Українська педагогічна біографістика (друга половина XX – початок XXI століття)» (2020), однак не розкриває і не коментує цей новотвір. Авторка послуговується ним при описі праць С. Русової, досліджень про її творчий доробок – дисертацій, збірок матеріалів конференцій та заходів, присвячених педагогині, які проходили в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Ніженському державному педагогічному університеті та ін. (Розман, 2020, с. 333–336).

Та ж І. Розман вводить до наукового обігу ще декілька новотворів від прізвищ педагогів: *Ушинськознавство*, *Пироговознавство*, *Ващенкознавство*, які допоки мало поширені в педагогічній літературі, однак трапляються і в монографії цієї авторки, і в колективних статтях і працях, де вона є співавторкою (Розман, 2020, 2021) (Моргун та ін., 2021, с. 92). А оскільки ці нові терміни «запущені» в педагогічний і культурологічний простори, то прокоментуємо їх.

Щодо терміна *Ушинськознавство*, який вживає дослідниця: «Так само в єдиному «вітчизняному» (пак, радянському) науково-педагогічному вимірі під впливом парадигм російської історіографії розвивалося ушинськознавство в Україні. Різні його аспекти на основі аналізу трьох десятків публікацій радянських науковців (з-поміж яких не вирізняються українські) розкриваються в дослідженні О. Сеньків (2013)...» (Розман, 2020, с. 274). Новотвір *Ушинськознавство* вона застосовує і для означення сучасних досліджень спадщини К. Ушинського, хоча й відзначає, що цей напрям «виглядає скромнішим» щодо інших педагогів, однак «Ювілейний бібліографічний показчик фіксує появу в Україні у 1991–2009 рр. близько 60 різновидових студій, які відображають... пріоритетні напрями його розвитку» (Розман, 2020, с. 331).

Ще один термін – *Пироговознавство*, який трапляється в монографіях і статтях І. Розман, але ні автор, ні інші педагоги-дослідники ніяк не тлумачать цей новотвір, хоча проаналізувано чимало розвідок, присвячених цьому діячеві: «Рецепцію життєдіяльності М. Пирогова відображають... близько 40 публікацій, що з'явилися в Україні у 50–80-х рр. ХХ ст. Вони мають міждисциплінарний характер, що дозволяє поділити їх на окремі тематично пов'язані групи: біографічні та історико-педагогічні студії» (Розман, 2020, с. 273). Нові лексеми *Пироговознавець*, *Пироговознавство* містяться у статті А. Бойди «Історіографічний доробок науково-педагогічної спадщини Миколи Пирогова» (Бойда, 2022, с. 69, 70). Не зважаючи на те, що автор приділяє більше уваги медико-лікарський спадщині М. Пирогова, усе таки досить повно і об'єктивно аналізує всі праці, зокрема й матеріали Пироговських читань, і надбання Національного музею-садиби М. І. Пирогова у Вінниці, які охоплюють практично все дослідницьке поле, присвячене цій персоналії.

Продовжує перелік новотвір, зафіксований І. Розман, утворений від прізвища педагога Григорія Ващенка – «ще один напрям української педагогічної науки – ващенкознавство, адже ця постать відіграла знакову роль у розвитку теорії і практики національного виховання й освіти» (Розман, 2020, с. 336). Вона називає статті, опубліковані в 1990-х рр., присвячені його творчості, праці самого педагога, видані Педагогічним товариством імені Григорія Ващенка, яке діє з листопада 1995 р., наукові розвідки та дисертації, що наслідували цим публікаціям. Приміром, у діяльності Спілки української молоді (СУМ) є окремий напрям – *Ващенкознавство* (*Запрошуємо на суспільно-виховний семінар Ретроспектива – Перспектива*, б. д., 2019). З огляду на актуальність педагогічної спадщини Г. Ващенка, її затребуваність в умовах російсько-української війни, *Ващенкознавство* має тенденцію до наповнення новими смислами і фактами.

Зауважимо, що прізвища деяких закордонних педагогів також трансформувалися в такі лексеми і формують персоналістичну педагогічну термінологію поряд з питомо українськими. Передусім це *Коменіана*; повну інформацію про термін надано в авторефераті дисертації В. Лучкевич «Коменіана в українській педагогічній історіографії (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.)» (2009). Дослідниця наголошує, що «аналіз вітчизняної коменіологічної літератури засвідчив, що й на сьогоднішній день в українській педагогічній науці немає жодного визначення термінів *коменіана* і *коменіологія*» (Лучкевич, 2009, с. 8). Вивчивши великий масив матеріалів, присвячених спадщині чеського педагога, авторка дає своє визначення: «Вважаємо, що «*коменіологія*» має суто наукознавчий характер, «*коменіана*» ж охоплює й інші явища – меморіальну, художню, публіцистичну спадщину самого Я. А. Коменського і присвячені йому праці, займається аналізом інформаційних джерел, творів образотворчого мистецтва та літератури» (Лучкевич, 2009, с. 8). Окрім іменників, утворених від прізвища, авторка вживає і прикметникові новотвори *коменіологічна література*, *коменіологічні студії*, *коменіологічні дослідження* (Лучкевич, 2009, с. 1–2). Загалом дослідниця досить розлого представила і пояснила основні терміни, якими оперує в своїх текстах.

Ще одна нова лексема, що походить від прізвища закордонного педагога Януша Корчака – *Корчакознавство*. Як зазначає дослідниця О. Стребна, «педагогічне корчакознавство відрізняється давньою й сформованою історією й презентоване вченими, дослідниками багатьох країн: польських, американських, українських» (Стребна, 2018, с. 278). І. Розман, аналізуючи педагогічну персоналістику в концептуальній для нас праці, широко використовує термін *Корчакознавство*, однак згадує праці українських авторів переважно радянського періоду 1960–1970 років (Розман, 2020, с. 288), відображені у відповідному бібліографічному покажчику «Польський педагог-гуманіст Януш Корчак (1878–1942): до 125-річчя з дня народження» (2003). І. Розман та й інші науковці майже не досліджують *Корчазнавство* як окремий персоналістичний напрям у пострадянському вимірі, однак у покажчику є напрацювання як українських так і закордонних авторів, інспіровані загальною тенденцією до об'єктивного і позбавленого ідеологізаторства висвітлення подій і фактів, підтримуваного діяльністю Українського товариство імені Януша Корчака (1993) та Міжнародної асоціації Януша Корчака (ІКА) (1994).

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті названо основні новотвори, похідні від прізвищ педагогів і культурних діячів всеукраїнського і міжнародного виміру, навколо імен і спадщини яких написано наукові і науково-популярні, літературні твори, створено громадські організації та відповідні підрозділи в наукових установах та вишах, які розвивають цей напрям історико-педагогічних розвідок, актуалізують його, видозмінюють, корегують підходи до досліджень тих чи інших персоналій. Як показав аналіз їхнього застосування у різних гіпертекстах та контекстах, лише деякі з них отримали відповідне тлумачення та розкриття, що вважаємо певним недоліком і прогалиною персоніфікованих досліджень такого ґатунку. Звичайно, частина з них перестане бути явищами історії сьогодення і, вірогідно, зникне з дослідницького поля. Але оскільки нині спостерігаємо тенденцію до розгортання таких наукових пошуків, вважаємо перспективою подальших досліджень у цій царині тлумачення нових лексем, нових термінів при вивченні педагогічних персоналій, наукових, популярних, бібліографічних праць та матеріалів.

Використанні джерела

- Бойда, А. (2022). Історіографічний доробок науково-педагогічної спадщини Миколи Пирогова. *Студентські історичні зошити*, 14, 65–73.
- Вошецька, Н. Г. та ін. (упоряд.). (2016). *Історична Шевченкіана*. Київ: Інститут історії України НАНУ; Національна історична бібліотека України.
- Гуржій, А. М. та ін. (2021). Організаційні засади формування цифрової інфраструктури освіти і педагогічної науки в Україні (кінець 80-х рр. XX століття – початок XXI століття). *Інформаційні технології і засоби навчання*, 83(3), 26–48. <https://doi.org/10.33407/itlt.v83i3.4219>
- Дічек, Н. П. (2008). Спадщина А. С. Макаренка – феномен світового освітньо-виховного процесу. *Педагогіка і Психологія*, 3 (4), 5–14.
- Електронна бібліотека «Україніка». (б.д.). *Сковородіана: Сковорода Григорій Савич (1722–1794)*. <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/col/col0000015863>
- Козирева, З. Г. (Ред.). (2023). *Теоретичні засади лексикографування мовтворчості: ідіолект і узус* [Монографія, електронне видання]. Київ: Інститут української мови НАН України. https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/MONOGRAFIYA_leksykology.pdf
- Лучкевич, В. В. (2009). *Коменіана в українській педагогічній історіографії (друга половина XIX – перша половина XX ст.)* [Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук]. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.
- Моргун, А. та ін. (2021). *Розвиток соціальних комунікацій в руслі документно-інформаційних ресурсів та технологій* [Монографія]. Мукачево: РВВ МДУ. <http://dSPACE-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7957/3/Development%20of%20social%20communications%20in%20line%20with%20document%20and%20information%20resources%20and%20technologies%20monograph.pdf>
- ПНПУ імені В. Г. Короленка, Бібліотека імені М. А. Жовтобрюха. (б.д.). *Макаренкіана*. <http://lib.pnpu.edu.ua/makarenkiana/1876>

- Розман, І. (2020). *Українська педагогічна біографістика (друга половина XX – початок XXI століття)*. Ужгород: РІК-У.
- Розман, І. (2021). *Розвиток педагогічної біографістики в Україні у другій половині XX – на початку XXI століття* [Автореферат дисертації доктора педагогічних наук]. Мукачево: Мукачівський державний університет, Тернопільський Національний педагогічний університет імені Володимира Івасюка.
- Савченко, О. Я. (2003). Розвиток сухомлиністики за десять років (1993–2003 рр.). *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 52(1), 18–22.
- Стребна, О. В. (2018). Концепція педагогічного паритету. *Педагогічний альманах*, 38, 276–282.
- СУМ в Україні. (2019, 27 лютого). Запрошуємо на суспільно-виховний семінар Ретроспектива – Перспектива [Фейсбук допис]. Facebook. <https://www.facebook.com/CYM.Ukraine/posts/1957249661046995>
- Сухомлинська, О. (2021). Праці сучасних українських науковців у вимірі сухомлиністики. *Нова педагогічна думка*, 2, 3–11. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-106-2-3-11>
- Сухомлинська, О. (2022). Понятійно-термінологічна система педагогічної науки як предмет історико-педагогічних досліджень. *Соціальна робота і соціальна освіта*, 1, 5–17. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(8\).2022.262601](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(8).2022.262601).
- Факультет української філології, культури та мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Кафедра української літератури, компаративістики і грінченкознавства, & Центр компетентностей «Грінченкознавство». (б.д.). *Історія грінченкознавства*. <https://surl.lu/xkznhf>
- Шокало, О. А. (2023). Своєчасність морально-світоглядного руху Сковородинства. *Науково-освітній портал «Григорій Савович Сковорода»*. <https://skovoroda.man.gov.ua/article/svoeyechasnist-skovorodinstva>

References

- Boida, A. (2022). Istoriohrafichnyi dorobok naukovy-pedahohichnoi spadshchyny Mykoly Pyrohova. *Studentski istorichni zoshyty*, 14, 65–73. (in Ukrainian).
- Dichek, N. P. (2008). Spadshchyna A. S. Makarenka – fenomen svitovoho osvितno-vykhovnoho protsesu. *Pedahohika i Psykholohiia*, 3(4), 5–14. (in Ukrainian).
- Elektronna biblioteka «Ukrainika». (n.d.). *Skovorodiana: Skovoroda Hryhorii Savych (1722–1794)*. <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/col/col0000015863> (in Ukrainian).
- Fakultet ukrainskoi filologii, kultury ta mystetstva Kyivskoho stolychnoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka. Kafedra ukrainskoi literatury, komparatyvistyky i hrinchenkoznavstva. Tsentr kompetentnosti «Hrinchenkoznavstvo». (n.d.). *Istoriia hrinchenkoznavstva*. <https://surl.lu/xkznhf> (in Ukrainian).
- Hurzhii, A. M. ta in. (2021). Orhanizatsiini zasady formuvannia tsyfrovoy infrastruktury osvity i pedahohichnoi nauky v Ukraini (kinets 80-kh rr. XX stolittia – pochatok XXI stolittia). *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, 83(3), 26–48. <https://doi.org/10.33407/itlt.v83i3.4219> (in Ukrainian).
- Kozyrieva, Z. H. (Ed). (2023). *Teoretychni zasady leksykohrafuvannia movotvorchosti: idiolekt i uzus* [Monohrafiia, elektronne vydannia]. Kyiv: Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy. https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/MONOGRAFIYA_leksykology.pdf (in Ukrainian).
- Luchkevych, V. V. (2009). *Komeniana v ukrainskii pedahohichnii istoriohrafii (druha polovyna XIX – persha polovyna XX st.)* [Avtoreferat dysertatsii kandydata pedahohichnykh nauk]. Drohobych: Drohobytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Ivana Franka. (in Ukrainian).
- Morhun, A. et al. (2021). *Rozvytok sotsialnykh komunikatsii v rusli dokumentno-informatsiinykh resursiv ta tekhnologii* [Monohrafiia]. Mukachevo: RVV MDU. http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7957/3/Development_%20of_%20social%20communications%20in_%20line_%20with_%20document_%20and_%20information_%20resources_%20and_%20technologies%20monograph.pdf.pdf (in Ukrainian).
- PNPU imeni V. H. Korolenka. Biblioteka imeni M. A. Zhovtobriukha. (n.d.). *Makarenkiana*. <http://lib.pnpu.edu.ua/makarenkiana/1876> (in Ukrainian).
- Rozman, I. (2020). *Ukrainska pedahohichna biohrafistyka (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia)*. Uzhhorod: RIK-U. (in Ukrainian).
- Rozman, I. (2021). *Rozvytok pedahohichnoi biohrafistyky v Ukraini u druhii polovyni XX – na pochatku XXI stolittia* [Avtoreferat dysertatsii doktora pedahohichnykh nauk]. Mukachevo: Mukachivskyi derzhavnyi universytet, Ternopilskyi Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Ivasiuka. (in Ukrainian).

- Savchenko, O. Ya. (2003). Rozvytok sukhomlynistyky za desiat rokiv (1993–2003 rr.). *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*, 52(1), 18–22. (in Ukrainian).
- Shokalo, O. A. (2023). Svoiechasnist moralno-svitohliadnoho rukhu Skovorodynstva. *Naukovo-osvitnii portal «Hryhorii Savovych Skovoroda»*. <https://skovoroda.man.gov.ua/article/svoiechasnist-skovorodynstva> (in Ukrainian).
- Strebna, O. V. (2018). Kontsepsiia pedahohichnoho parytetu. *Pedahohichniy almanakh*, 38, 276–282. (in Ukrainian).
- Sukhomlynska, O. (2021). Pratsi suchasnykh ukrainskykh naukovtsiv u vymiri sukhomlynistyky. *Nova pedahohichna dumka*, 2, 3–11. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-106-2-3-11> (in Ukrainian).
- Sukhomlynska, O. (2022). Poniatiino-terminolohichna systema pedahohichnoi nauky yak predmet istoryko-pedahohichnykh doslidzhen. *Sotsialna robota i sotsialna osvita*, 1, 5–17. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(8\).2022.262601](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(8).2022.262601) (in Ukrainian).
- SUM v Ukraini. (2019, February 27). *Zaprosuiemo na suspilno-vykhovnyi seminar Retrospektyva – Perspektyva*. [Feisbuk]. <https://www.facebook.com/CYM.Ukraine/posts/1957249661046995> (in Ukrainian).
- Voshchevska, N. H. at al. (Comp.). (2016). *Istorychna Shevchenkiana*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NANU; Natsionalna istorychna biblioteka Ukrainy. (in Ukrainian).

Olha Sukhomlynska, Doctor of Sciences in Education, Professor, Full member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Chief Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine
Research interests: history of education, comparative education, biographical studies.

SURNAMES OF EDUCATORS AS A SOURCE OF WORD FORMATION

Abstract. The article is devoted to the emergence of new lexemes derived from the surnames of prominent figures in science and culture who have significantly contributed to Ukrainian humanities, particularly in education and pedagogy. The text is based on analyzing contemporary historical-pedagogical, analytical-synthetic sources and linguistic studies. The research employs biographical and personalistic approaches by analyzing the works of contemporary scholars, using historical-comparative and bibliographic search methods. It has been found that the accumulation of diverse studies in centers, laboratories, rooms, and public organizations, united by a single surname, creates the prerequisites for the emergence of new lexemes in analytical texts dedicated to personalities. It has been established that these processes stimulate word formation, leading to the creation of new lexical units derived from the surnames of educators or cultural figures. In most cases, these lexemes consist of a part of the personal noun/surname and a word-forming suffix – most often *-znavstvo* (denoting “study of”), which indicates not the examination of a legacy but also the generation of new knowledge.

The study has identified numerous lexical neologisms that may be regarded as definitional terms. The article analyzes 12 such lexemes found in the contemporary Ukrainian information space. It is emphasized that only a few have been studied and explored in various hypertexts and contexts.

The conclusions and prospects for further research indicate that this phenomenon in present-day history has a distinct tendency toward expansion. Therefore, in the future, it is deemed necessary to define each pedagogical personality around whom enough scientific, popular, and bibliographic works and materials have already been accumulated.

Keywords: surname, neologisms, lexeme, terms, history of pedagogy, research, contemporary history, personalistics, pedagogical personalistics.